

חוקת הבתים פרק שלישי בבא בתרא

כה.

עין משפט ג'ר מצוה

א א ב מ"י פ"ב מהל
טוען ה"מ א סמג ע"ן
כ"ט טוש"ט ח"א ס' קמ"א
ס"ק פ' א
ב ג ד מ"י פ"ו מהלמט
מק"י ע"ן ה"א א סמג
ע"ן ס' טוש"ט ח"מ ס' פ'
ש"פ ס"ק פ' ה:

רבינו גרשום

חוקת הבתי: והבורות זהו
ע"ל: שיחין. אריך
קטין: המערת. מרובעת.
וכל בני עושין כדי להשקות
שדותיהן מן: וביית הבדין.
וזה בר של זיתים שלאחר
הריסת הזיתים מניחין שם
השמן ומסתפקין הימנו בכל
יום ויום: וביית השלחין.
צריך להשקותו בכל
יום: והעבדים. והשוק
לקרקעות שבו בחן בכל
יום: וכל דבר שהוא עושה
פירות כלומר כל דבר
שמשתמשין בו בכל יום
יום מתידי: חוקת ג' שנים
מיום ליום. דכל בני עושין
שמש מיום ליום ואם
החוקת בן ג' שנים מיום
ליום וא"כ מתידי עליהם
שום אדם מחויבין להו
ביד המחזיק ומש"ה בעיני
מיום ליום כדי שלא יוכל
לשטות כלמטר כל דבר
לישם ולא דאיתו שהי
משתמש בו לפיכך לא
מחזיק ולכן צריך שיביא
עדים שראוהו משתמש
בו בכל יום לפי שבאלו
שמשמשין בהן בכל יום:
שהי בית הבעל חוקתו
ג' שנים. ולא צריך שיהא
משמש בו בכל יום שאם
בא המעטר ואמר אני
באיתי ולא ראיתי משתמש
בה לפיכך לא מחזיק יכול
לומר לו אני הייתי משתמש
בשעה שבני אדם גרילין
להשתמש בשדה בית הבעל
והואיל ולא מחזיק באותה
שעה לא היו מחזיקים
מהולכי ארשא. מפרש לקמן
החזיקו י"ש שמעאל: נפק ליה
מחזיקתו. ככתוב כי שור
נגח הוא מתמול שלשום:
וקם ליה בחוקת מועד.
ככתוב והועד בבטלוי ולא
ישמרו: עד נגיחה רביעית
לא מחזיק. נוק שלם:

חוקת הבתים ובית הברדים. פי' ר"י בר מרדכי דהא דתנן צפרק
חומר בקדש (בגינה כד): עברו הגיתות והגדים דמשמע שיט
להן זמן קצוב היינו שרוב העולם דורכים או זומן לקיטת אכל יש בני
אדם שמנעיין כל השנה ודורכין צמטע מעט:

ש"ש חרשים בראשונה. מתוך

פ"ה משמע דבעי רבי
ישמעאל שהוא זרע ויקצור צאותן שלשה
חדשים ראשונים וכן צאחרונים ואין
תימה שמהא תצוזה הנורעת אחר נסן
גדילה בג' חדשים ואין זמנה עד ניסן
הצא דמצינן ע"ן זה דלמרי' צ"ה
(ג.) כל תצוזה הנקלרת צמג צידוע
שהצוזה שלש לפני ר"ה אלאה גדלה
פעמים צאותו זמן אכל קשיא לר"י
דל"כ אמאי לר"י י"ח חדשים צט"ו
חדשים סגי שזרע ג' חדשים לפני ניסן
ויקצור צמטע ופניה צמטק הקין ושלשית
צמטק הבא וי"ל דלר"י אכילה חסובה
של י"ב צמטע אע"ג דלמרי' צמג'
אכל תלת פירי לתלת ירחי כגון
אספתא לרבי ישמעאל הו"א חוקה
שאני התם לפי שהוא זמן שלה אכל קשה
לר"י דלמרי' צמג' (לקמן דף לו): פירא
רבה ופירא וזטא איכא צינייה דר'
ישמעאל ור"ע ופ"ה דר' ישמעאל סבר
פירא רבה כגון שעורים וצבולת שועל
סגדלים בג' חדשים ור"ע סבר פירא
זוטא כגון ירק הגדל צמטע אחד והא
אמרי' צמטע (לקמן ע"ב) דאספתא

חוקת הבתים והבורות והשיחין והמערות

והשובכות והמרחצאות ובית הברדן
ובית השלחין והעבדים וכל (א) שהוא עושה
פירות תדיר חוקתן שלש שנים מיום ליום
בשדה (ב) הבעל חוקתה שלש שנים ואינן
מיום ליום (ג) ר' ישמעאל אומר ג' חדשים
בראשונה ג' באחרונה ושנים עשר חדש באמצע
הרי (ד) י"ח חדש ר"ע אומר חדש בראשונה
וחדש באחרונה וי"ב חדש באמצע הרי י"ד
חדש א"ר ישמעאל בר"א בשדה לבן אבל
בשדה אילן כנס את תבואתו ומסק את זיתו
(ה) כנס את קייצו הרי אלו ג' שנים: (גמ' אמר
ר' יוחנן שמעתי מהולכי אושא שהיו אומרים
מניין לחוקה (ו) ג' שנים משור המועד מה שור
המועד כיון שנגח ג' נגיחות ינפק ל' מחוקת תם
וקם ליה בחוקת מועד ה"ג כיון דאכלת תלת שנין
נפק לה מרשות מוכר וקיימא לה ברשות לוקח
אי מה שור המועד יעד נגיחה רביעית לא מיחייב
ה"ג עד שנה רביעית לא קיימא ברשותיה הכי
השתא התם מכי נגח שלש נגיחות הוי מועד
ואידך

צמטע אחד הו"א חוקה לרבי ישמעאל ונראה לר"י דלא בעי רבי ישמעאל
שזרע תצוזה ויקצור אלא אפי' זרעה הראשון או הוא זרענה בשלה סבר
חדשים אחרונים אע"פ שלא קצרה וצמט פלוגי דרבי ישמעאל סבר
בעינן שיהא גדל הפרי צרשותו הרבה כגון ג' חדשים והיינו פירא
רבה ור"ע סבר דאין לר"י שיהא גדל צרשותו אלא חדש אחד והיינו פירא
זוטא ואל"ת היאך יהא ניכר שיחזיק בה כל ג' חדשים ראשונים או
אחרונים כי ציוס אחד או צב' יוכל לקצור או לרועת ופי' תימנא שמנעש
(דף לו): דלא הו"א חוקה משום דמימר אמר כל שיבא דכרבא ט' יעובל
צה (ו) וי"ל כגון שאוכלה שחת והא דלמרי' (סג) אכלה שחת לא הו"א חוקה ה"מ כשאוכל צענין זה שאין התצוזה חוזרת לצב' דשייך לומר
לאו אחוקת דמחזיקין איכא לפיכך לא חש למחות אכל אס אכלה שחת צענין שאין התצוזה מתקלקלת כדרך שבני אדם עושים צמטע שהוא
ירק ולא צב' עדיין וצבולת שלה הו"א חוקה וצבולה אילן דבעי רבנן דפלוגי אר' ישמעאל צמטע אע"פ מיום ליום ג' שנים אע"פ דלא שייך התם אכלה
שחת מ"מ איכא למימר כגון שומר ומעבד העלים לעצמו ואע"ג דמתקן צבך והוי כמו יצר כיון (א) (שממקן) העלים לעצמו לא שייך למימר כל שיבא
דכרבא יעובל זה ועוד אומר ר"י דאחוקת צה צבחה ג' שנעל וגדר את השדה ויעובל צמטע ואין מניח אדם ליכנס והא דלמרי' צמטע אע"פ דאמר ר' יוחנן
צמאי קני לה ולא קאמר כגון שנעלה וגדרה איכא למימר דאין נעילה מועלת אל"כ איכא אכילה צבחה או זרעה אכל נעילה גרידא לא מהני מידי
והשתא אחי שפיר נמי לרבנן דרבי ישמעאל: **ש"דן** י"ח חדש. תימה וכי מניינא תמא לאשמועינן וכה"ג פריך בצמטע דוכתי וליכא למימר
דרזופין אחי לאשמועינן דל"כ מאי קמ"ל רב הונא ובגמרא משמע דממתניתין לא הוה שמעינן דבעינן רזופים אי לא דאשמועינן
רב הונא (ע"י מו"ט שמה על זה): **בגמ' את תבואתו.** להכי קרי ליה לכרס תצוזה משום דכתבי' (דברים כב) ותצוזה הכרס ואל"ת
תימנא הא דתנא תצוזה קודם זיתים דיין קודם לשמן כדלמרינן צאצוה נשך (ב"מ סג) הגיע זמן יין למכור וצתה הכי קאמר הגיע זמן
למכור שמן אלא כנס את קייצו אמאי תני ליה צתה הכי הא תאניס קדמי דהא אמר בהמקבל (ע"ס קו): חלי ניסן ואייר וחלי סיון קציר
חלי סיון ותמוז (י) ונחזין אב קץ ואילו צליר היה צמטע כדלמרינן צבכות (דף לו): דלמרי' להו רבא לרבנן צמטותא מינייכו לא תיתחזילו
קמאי לא ציומי ניסן ולא ציומי תשרי ואמרינן נמי צבחה דרין (דף לו): גנג ניסן וגנג תשרי לא צמיה גנג וה"מ צאריסא ודצר מועט ואמרינן
צאצוה נשך (ב"מ דף עג): חזי מר להנהו רבנן דיהבי דמי אחמרא צמטע ומצחרי להו צמטע מכל אלו משמע דציר הוי צמטע וכצר כלה
הקין וי"ל דהא דקרי קין לחלי סיון ותמוז וחלי אב לפי שאז עיקר יוצש של תאניס צאצוה וניהו אין קולצין אוחו מן האילן עד לאחר הצליר
א"ג לוקטין אוחו קודם חלי סיון (י) ומניחים אוחו לייבש ולא (י) זמן כניסתו לבית עד לאחר תצוזה הכרס והא דלא הו"א לקיטת חוקה כי שמא
הוי גרילין לייבשן צאותו שדה שגדלו שם ולכן לא הו"א חוקה עד שיצאצו לביתו ור"ח מפרש כנס תצוזהו צמטע ומסק את זיתו צבצב
וכנס קייצו צבא הרי זו חוקה מנאלת חוקה צבחה אחת ונקט כסדר זה משום דתשרי הוה תחלת השנה אכל יומר מיושב אי הוה תני
לכו כסדר גשמי שנה שנה שנה גרילין עליהן: **א"י** מה שור המועד עד נגיחה רביעית ב'. מכלן חזר צו רש"י ממה שהיה מפרש צב"ק (דף עג): דמס דמי
(ג) גבי (י) דפלוגי אצ"י ורבא דלמרי אצ"י תמול חד מתמול תרי שלשום תלת ולא ישמרו צעלין אמתא לנגיחה רביעית ורבא אמר תמול מתמול
חד הוא כו' דאצ"י סבר דעד נגיחה רביעית לא מיחייב ורבא סבר דחייב צבחה צבחה שלישית דל"כ הוה מסיק הכא גמרא דלא כהלכתא
דקיי"ל כרבא לגבי אצ"י וחזר (י) רש"י ופירש דמשמעות דורשין איכא צינייה ב'. עורא מפרש דודאי לכו"ע לא מיחייב עד רביעית אכל
צה פלוגי דלצ"י דמפיק נגיחה רביעית מקרא דלא ישמרו אס נגח נגיחה רביעית ציוס ג' לא מיחייב עד שיגח ציוס רביעי דלא
ישמרו קאי אימיה דומיא דתמול שלשום אכל לרבא דנגיחה רביעית לא כתיבא צבחה צבחה שלישית דל"כ הוה מסיק הכא גמרא דלא כהלכתא
עד נגיחה רביעית **א"י** מיחייב. תימה לר"י דמאי פריך הא הכי יליף משור המועד מה התם הוחזק נגמון שלש פעמים ה"ג הוחזק
שמתן צבולת שנים א"כ משלש שנים ואילן קמה ליה צרשותיה ואומר ר"י דס"ד דמקשה דהכי יליף מה התם מכי נגח ג' לא מיחייב נפק
ליה מתאי נוק לזוק שלם ה"ג כיון שאכלה שלש שנים ולא מיחה נפקא ליה מרשות מוכר לרשות לוקח אע"ג דמילתא צבולת טעמא הוא:

בית השלחין. מתוך שהמעייין צמכו שמשקים אותה ממנו תדיר
עושה פירות תדיר וכל דבר שעושה פירות תדיר חוקתן ג'
שנים מיום ליום אס החזיק בה שלש שנים שלימות אין לר"י להציא
שטר מכירה ואס ערערו עליה צעלים הראשונים וזה אומר מכת

לי ואצד שטרי חוקתו מועלת לו ואס
לאו חזין חוקתו מועלת לו לפי שכאמרו
ג' שנים לחוקה כל הראוי לנאלת ממנה
צג' שנים אמרו: שדה ציה **הצעל.**
המסתפקת צמי גשמים איה עושה
פירות אלא פעם אחת צבחה חוקתה
ג' שנים ואינה צריכה מיום ליום. ומה
היא חוקתה רבי ישמעאל אומר שלשה
חדשים אחרונים של שנה ראשונה
ושלשה חדשים ראשונים של שנה
אחרונה ואמלצת שלימה שיש
הממרים לרועת לפני ראש השנה וכיון
שהחוק צה סוף שנה ראשונה ג'
חדשים ויש לו עדים שזרעה צאותן ג'
חדשים וכן צג' חדשים ראשונים של
אחרונה הרי זו חוקת שלש שנים לרזופות
שאין לך אדם הרואה את חצירו שזרע
את שדהו לאכול פרי העשוי לשנה
זשוק: **ר"ע אומר כו'.** מפרש בגמרא
(נ"ג) צמאי פלוגי: צד"א. שרין י"ח חדש
לשדה ציה הצעל: צבחה סבלן. שכל
פירותיה נלקטין צפרק אחד לפיכך
צריך ג' שנים: אכל צבחה האילן.
שפירותיה נלקטים לצפרקים ענבים
צפרק אחד זיתים צפרק אחר ותאנה

מוסף רש"י
בורות. עגול. שיחין. אריך
וקלה. מערות. מקורה
קקרו. (ע"ל י"ז.)

מוסף תוספות

א. [דאין זו חוקה דקנין
הנוכחית כנסת שיש להם
אחריות, ואין רומות זה
לזה ככל, דאילו חוקת
קנין הוא חוקן בגופה של
קרקע צדנתן (לקמן מב).
נעל גדר וכו' הרי זו חוקה,
ואכילת פירות אינו קונה
וכדבעין למימר בצפרק, ו
אילו חוקת ראייה היא
בפני, דתיקון אינו ראייה,
וכו', ואין חוקה אלא
אכילת פירות בשופי כדרך
לזה ככל, דאילו חוקת
(רש פייקין). ג. דאמרינן
לקמן בגמ' (לו): אמר רב
יהודה אמר רב זו רביעית
ר' ישמעאל ור' עקיבא
שחבעלים אוכלים. יעביא
חוקתן ג' שנים מיום
ליום. רש"י. ג. ולהכי
אמר שהם שמונה עשר,
חדש רזופין. רמב"ן.
ד. [ואקמר שתמא דגמ'
אי מה שור המועד עד
נגיחה ר' לא מיחייב.
דשפוט צ"ק כג: